

Nr 160.

Ankom till riksdagens kansli den 12 juni 1936 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om rätt för arméns, kustartilleriets och flygvapnets reserver tillhörande förtidsavgången personal att utbekomma pensionens kapitaliserade värde.

(1:a avd.)

Uti en inom andra kammaren av herr *N. Holmström* väckt motion (nr 536) har hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att arméns, kustartilleriets och flygvapnets reserver tillhörande förtidsavgången personal för sig och sina efterlevande tillerkännes samma rätt att utbekomma pensionens kapitaliserade värde, som tillerkänts i arméns, marinens och flygvapnets reserver utnämnd personal ävensom förtidsavgången personal i flottans reserv.

Motionären har till stöd för sin framställning anfört följande:

»1. Jämlikt Kungl. Maj:ts förordning nr 364 av den 23 september 1927 tilldelas förtidsavgången eller i reserven utnämnd officer och underofficer tillhörande *arméns* reserver, som fullgjort föreskriven tjänstgöringsskyldighet, efter fyllda 55 år årlig pension, officer med 900 kronor och underofficer med 672 kronor. De i reserven utnämnda äro dessutom berättigade att efter fyllda 42 år utbekomma i stället för pensionen ett belopp svarande mot pensionens efter 5 procent kapitaliserade värde. Avlider i reserven utnämnd, innan han uppnått den för rätt till pension stadgade levnadsåldern, skall till hans efterlevande anhöriga eller till annan rättsinnehavare utbetalas pensionens enligt ovan kapitaliserade värde. Rätt att utfå pensionens kapitaliserade värde tillkommer alltså icke förtidsavgångna officerare och underofficerare eller deras efterlevande. För båda kategorierna, förtidsavgångna och i reserven utnämnda, gälla identiskt lika tjänstgörings- och avlöningsbestämmelser. Vad beträffar *marinen*, så ha förtidsavgångna officerare och underofficerare i *flottans* reserv eller deras efterlevande rätt till erhållande av pensionens kapitaliserade värde, men däremot icke förtidsavgången personal i kustartilleriets reserv. I fråga om *flygvapnets* personal råda i detta hänseende samma förhållanden som för arméns och kustartilleriets personal.

2. I samband med reglering vid 1927 års riksdag av de till personal i reserven utgående pensionerna behandlades bl. a. tvenne likalydande motioner, i vilka hemställdes att riksdagen med anledning av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 227 angående reglering av reservpersonalens avlönings- och pensionsförmåner m. m. måtte bland annat medgiva, att officer eller underofficer i reserven, vilken till följd av skada eller sjukdom, som ådragits utom tjänstgöringen, icke kunnat fullgöra honom åliggande tjänstgöringsskyldighet, skall vara berättigad att av reservpensionen uppbära så stort belopp, som svarar mot av honom fullgjord tjänstgöring, med rätt för honom eller, därest han avlider, innan han uppnått den för rätt till pension stadgade levnads-

åldern, hans efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare att i stället för pensionsförmånerna utbetala ett mot dessas efter 5 procent kapitaliserade värde svarande belopp, samt att arméns reserver tillhörande förtidsavgången personal för sig och efterlevande tillerkännes samma rätt att utbetala pensionens kapitaliserade värde, som tillerkännes övrig personal i reserven'.

Riksdagens beslut enligt skrivelse nr 236/1927 innebar bland annat: 'Att nu på grund av ett motionsvis framfört yrkande göra ändring i vad 1925 års riksdag i förevarande avseende beslutat, anser riksdagen icke lämpligt, *men förutsätter, att Eders Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på det i motionen framförda spörsmålet.*'

3. Då någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida i syfte att åvägabringa likformighet för de båda personalkategorierna i fråga om pensionsbestämmelserna icke syntes vara att vänta, ingick kaptenen i Skaraborgs regementes reserv G. Lindgren med en skrivelse till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, daterad den 19 oktober 1929, i vilken hemställdes, att statsrådet ville föranstalta om en proposition till 1930 års riksdag rörande likställighet i fråga om pensionsförmånerna emellan förtidsavgångna och i reserven utnämnda.

Denna skrivelse remitterades till chefen för generalstaben, arméförvaltningen, chefen för marinstaben, marinförvaltningen och försvarsväsendets lönenämnd.

Styrelsen för Svenska arméns reservofficersförbund understödde i en till Konungen ställd skrivelse kapten Lindgrens framställning. Denna skrivelse remitterades till arméförvaltningen och försvarsväsendets lönenämnd.

Chefen för marinstaben, som inhämtat yttrande från chefen för kustartilleriet, tillstyrkte den gjorda framställningen, och marinförvaltningen, som hänvisat till vad chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet anfört, hemställde om sådan ändring av § 20 i förordningen av den 23 september 1927 (nr 366) angående befäl i kustartilleriets reserv, att jämväl förtidsavgångna officer och underofficer eller efterlevande efter sådan må kunna komma i åtnjutande av ett mot pensionens kapitaliserade värde svarande belopp.

Försvarsväsendets lönenämnd förklarade, att nämnden icke funnit något att erinra mot de åtgärder framställningen avsåg.

Chefen för generalstaben anförde, att skillnaden i fråga om pensionsbestämmelserna endast synes grunda sig på, att det med hänsyn till rekryteringen av i reserven utnämnda officerare ansetts erforderligt erbjuda särskilda med reservofficersanställningen förenade ekonomiska förmåner. Försvarsrevisionen har nämligen vid behandlingen av frågan om rättighet för i reserven utnämnd personal att utbetala pensionens kapitaliserade värde framhållit, att det ur statsfinansiell synpunkt uppenbart vore *likgiltigt*, huruvida vederbörande föredroge det ena eller andra sättet för pensionens utbetalande (försvarsrevisionens betänkande, Del I, sid. 578).

Vidare anfördes, att de förtidsavgångnas tjänstgöring i egenskap av reservpersonal med hänsyn till deras föregående aktiva tjänstgöring torde vara av större betydelse för staten än den i reserven utnämnda personalens. Icke minst ur denna synpunkt kunde det anses billigt, att även förtidsavgångna personal komme i åtnjutande av förmånen att kunna utbetala pensionens kapitaliserade värde.

Det borde emellertid beaktas, att reservstatspersonalens — reservstaten utgöres ju av f. d. aktiv förtidsavgångna personal — tjänst är av ännu större värde än den förtidsavgångnas i reserven kvarstående. Då generalstabschefen föreslagit uppsättande av den år 1925 beslutade reservstaten, och då man icke kan överblicka, i vad mån den föreslagna ändringen i pensionsförmå-

nera kunde komma att inverka på rekryteringen av reservstatspersonalen, avstyrkte han dock för närvarande ändring i pensionsbestämmelserna.

Arméförvaltningen framhöll, att försvarsrevisionens avsikt med anordningen, att pensionens kapitaliserade värde skulle kunna utbetalas, var, att därigenom rekryteringen av den för mobiliseringsbehovets fyllande viktigaste och talrikaste kategorien av reservpersonal, nämligen i *reserven* utnämnda officerarna och underofficerarna, skulle underlättas. Den förtidsavgångna personalen däremot vore tämligen fåtalig och spelade icke någon större roll för mobiliseringsbehovets fyllande. I regel torde den komma att gå över på reservstat. Någon anledning att medgiva utbetalning av pensionens kapitaliserade värde till denna personal eller dess efterlevande föreläge därför icke, så mycket mindre som en sådan förmån kunde, såsom generalstabschefen direkt framhållit, direkt uppmuntra till inträde i reserven och därigenom försvåra rekryteringen av reservstaten.

I skrivelse av den 20 september 1930 till arméförvaltningen meddelade statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att kapten Lindgrens och Svenska arméns reservofficersförbunds framställningar icke föranledde någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

4. Vid 1931 års riksdag behandlades en motion (2. kammaren, nr 121 av herrar Lithander och Magnusson), i vilken anfördes att mot de slutsatser generalstabschefen och arméförvaltningen kommit till kunde vissa erinringar göras. Generalstabschefen hade poängterat, att den förtidsavgångna personalens värde på grund av dess fullständiga utbildning och under ofta mångårig tjänstgöring vunna rutin vore större för försvaret. Men arméförvaltningen hade den uppfattningen, att då denna personalkategori vore så fåtalig, så vore en särskild åtgärd för dess kvarhållande i reserven onödig. Motionärerna framhöll, att numerären emellertid icke vore så alldeles obetydlig. Enligt 1929 års rullor uppgick den till 41 officerare. Men då deras militära värde av generalstabschefen vitsordats vara större, så syntes den logiska följderna härav bliva den, att man alldeles särskilt borde bemöda sig om att i reserven kvarhålla de förtidsavgångna. Kategorierna bestode dock av individer, och var och en, som kunde tillgodogöras försvaret vore ju av betydelse ur statsnyttans synpunkt.

Det andra argumentet, vilket framfördes av både generalstabschefen och arméförvaltningen mot likställandet i pensionsförmåner, vore att rekryteringen av reservstaten skulle kunna äventyras därigenom, att förtidsavgången personal finge rätt att utfå pensionens kapitaliserade värde. Detta beräknades, därest det utbetalades omedelbart efter sedan villkoren för dess utbeholdande vore fyllda, d. v. s. efter fyllda 42 år och sedan åliggande tjänstgöring fullgjorts, för officer till 5,200 kronor.

Det framhölls vidare att till kompaniofficer å reservstat utginge följande löner och pensioner (efter fyllda 50 år):

	Lön	Pension
högsta löneklassen (43 år eller äldre vid överflyttningen)	2,850	2,500
mellersta löneklassen (37—42 år eller äldre vid överflyttningen)	2,220	2,000
lägsta löneklassen (32—37 år eller äldre vid överflyttningen) . .	1,620	1,450

Tjänstgöringsskyldigheten för reservstaten varierade mellan 33 och 25 dagar per år till fyllda 50 år. Avlöningstillägg utginge med 360 kronor efter fyllda 37 år och ytterligare 360 kronor efter fyllda 43 år. Tjänstgöringsskyldigheten för personal i reserven vore 35—42 dagar vart 3:e år till fyllda 42 år.

Motionärerna framhöll, att om i en siffermässig jämförelse dessa reservstatens löne- och pensionsförmåner ställdes mot förmånerna för officer i reserven — 900 kronor pension vid fyllda 55 år eller pensionens kapitaliserade

värde vid fyllda 42 år 5,200 kronor — så syntes det fullständigt uteslutet, att en officer på stat, då han har att träffa sitt val mellan att gå över på reservstat eller till reserven, skulle kunna tveka, därför att han efter fullgjord tjänst i reserven skulle kunna erhålla 5,200 kronor kontant.

De båda argument mot kategoriernas likställande i pensionsförmåner, som anförts av chefen för generalstabens och arméförvaltningen nämligen de förtidsavgångnas ringa antal samt farhågan, att möjligheten att utbetkomma reservpensionens kapitaliserade värde skulle äventyra en eventuell rekrytering av reservstaten, ansågos alltså vid närmare granskning ha visat sig ohållbara. Härtill kom, att den av 1935 års riksdag beslutade reservstaten ännu icke hade börjat uppsättas.

Den förtidsavgångna personalen och den i reserven utnämnda hade numera fullständigt lika tjänstgöringsskyldighet och erhöle även samma avlöningsförmåner. Det borde då vara fullt naturligt att även pensionsförhållandena bleve ordnade på ett likformigt sätt. Lever den förtidsavgångne officeren respektive underofficeren och kommer han i åtnjutande av sin pension, vore det ju gott och väl, men doge han, innan han uppnått den för rätt till pension stadgade levnadsåldern, så inträffade det upprörande fallet, att hans familj, som kanske befunde sig i små omständigheter, intet finge av den intjänade pensionen, under det att den i reserven utnämndes efterlevande familj utfinge pensionens kapitaliserade värde.

I anslutning till det ovan anförda hemställdes

'att riksdagen måtte medgiva, att arméns och kustartilleriets reserver tillhörande förtidsavgången personal för sig och sina efterlevande tillerkännas samma rätt att utbetkomma pensionens kapitaliserade värde, som tillerkänts i arméns och marinens reserver utnämnd personal ävensom förtidsavgången personal i flottans reserv.'

I överensstämmelse med statsutskottets hemställan (nr 4, sid. 14—16) för- anledde motionen icke någon riksdagens åtgärd. Motiven härför voro bl. a. det av 1927 års riksdag fattade beslutet, se ovan, samt att, sedan utredning rörande vårt lands försvarsväsende igångsatts, det icke kunde tillstyrkas att särskilt upptaga den nu motionsvis änyo väckta frågan.

5. Som av ovan framgått, har berörda fråga gång på gång ställts på framtiden, senast under hänvisning till 1930 års försvarskommissions arbete.

I försvarskommissionens betänkande har emellertid denna fråga icke upptagits till behandling. Med anledning härav har Svenska reservofficersförbundet och Svenska reservunderofficersförbundet i sina yttranden över nämnda betänkande bl. a. anført att gällande bestämmelser frantaga förtidsavgångna officerare och underofficerare vid armén, flygvapnet och kustartilleriet förmånen att efter fyllda 42 levnadsår utbetkomma pensionens kapitaliserade värde. Det framhålles att vägande skäl icke kunna andragas som motiv för ett sådant undantag, varför förtidsavgången personal jämväl i detta avseende bör tillerkännas samma rätt som i reserven utnämnd.

Det framhålles vidare att bestämmelserna utesluta förtidsavgången personal även från den förmån, som måste anses ligga i föreskrifterna om utbetalning — under närmare angivna omständigheter — av pensionens kapitaliserade värde till befattningshavarens efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare. Den ojämförligt största och av reservpersonalen livligast uppskattade pensionsförmånen inneslutes i bestämmelsen att, därest befattningshavare avlider, innan han nått den för pension stadgade levnadsåldern, pensionens vid tiden för dödsfallet till 5 % kapitaliserade värde skall utbetalas till den avlidnes efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare. Alla skäl anses tala för att den grupp bland reservpersonalen, som utgöres av förtidsavgångna, i detta hänseende erhåller samma förmån som de i reserven utnämnda. Inom flottans reserv är så förhållandet.

6. De i herrar Lithanders och Magnussons i Skövde motion tidigare anförda förhållandena äga ännu giltighet, dock att enligt 1935—1936 års rullor antalet förtidsavgångna officerare hava utökats till omkring 135. Löner, pensioner och tjänstgöringsskyldigheter för de olika personalkategorierna äro oförändrade. Den enda förändring, som inträtt, är att reservstaten i viss utsträckning börjat uppsättas.

Med anledning härav och att dåvarande chefen för generalstaben år 1931 avstyrkte ifrågasatt ändring i pensionsbestämmelserna, har nuvarande chefs för generalstaben uppfattning inhämtats. Chefen för generalstaben har härvid under hand meddelat att under granskningen av försvarskommissionens betänkande bl. a. föreliggande spörsmål upptagits till behandling. Det har därvid framkommit, att en sådan förbättring av de förtidsavgångna officerarnas ställning, att de tillerkännes rätt till det kapitaliserade värdet av reservpensionen, icke torde komma att inverka på reservstatens rekrytering. Den personal, som väljer förtidsavgång, har i regel helt andra motiv för sitt beslut än den, som väljer reservstat. Dessa motiv sammanhånga med tjänstgöringsskyldigheten.

Chefen för generalstaben kan därför numera godkänna de synpunkter, som kommit till uttryck i herrar Lithanders och Magnussons motion i frågan till 1931 års riksdag (121).

Den förtidsavgångna personalen och den i reserven utnämnda har alltjämt fullständigt lika tjänstgöringsskyldighet och erhåller även samma avlöningsförmåner. Det borde då vara fullt naturligt att även pensionsförhållandena bliva ordnade på ett likformigt sätt. Lever den förtidsavgångne officeren respektive underofficeren och kommer han i åtnjutande av sin pension, är det ju gott och väl, men dör han, innan han uppnått den för rätt till pension stadgade levnadsåldern, så inträffar det upprörande fallet, att hans familj, som kanske befinner sig i små omständigheter, intet får av den intjänta pensionen, under det att den i reserven utnämndes efterlevande familj utfår pensionens kapitaliserade värde.»

Vid övervägande av den föreliggande frågan har utskottet uppmärksammat, att ett bifall till motionen kan komma att medföra ej oväsentliga engångskostnader. På grund härav har utskottet ej ansett sig böra tillstyrka riksdagen att nu fatta beslut i enlighet med motionärens framställning. Utan att ingå på de skäl, som kunna tala för att förtidsavgången personal tillhörande arméns, kustartilleriets och flygvapnets reserver i avseende å rätt att för sig (efterlevande rättsinnehavare) komma i åtnjutande av pensionens kapitaliserade värde likställes med i reserven utnämnd personal ävensom förtidsavgången personal i flottans reserv, har utskottet velat föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville till omprövning upptaga det i motionen avhandlade spörsmålet.

Utskottet.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må i anledning av motionen II: 536 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning frågan om rätt för förtidsavgången personal tillhörande arméns, kustartilleriets och flygvapnets re-

server att för sig (efterlevande rättsinnehavare) utbekomma pensionens kapitaliserade värde.

Stockholm den 12 juni 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Carlsson* i Gävle, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Gränebo, *Oscar Olsson*, *Svensson* i Kompersmåla, *Asplund*, *Borell*, *Walles*, *Bergström*, *Nylander* och *von Heland*, samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson*, *Strindlund*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Jeppsson*, *Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Holmström*, *Aronson*, *Olsson* i Staxäng och *Svedberg*.
